Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

BIULETYN KOWIEŃSKI

WILBI

WILEŃSKIE BIURO INFORMACYJNE (WILBI) ZAMKOWA 3—3.

Nr. Wilno, dn. 2 stycznia 1933 r. 132 785.

Treść numeru:

I. ZAGADNIENIA POLITYKI ZAGRANICZNEJ.

Kronika. Dział.Str.

1. Sprawa litewsko-niemieckich rokowań gospodarczych.- I. 1.
2. Litwa, a projekt bałtyckiej unji celnej.- " "
3. Podjęcie normalnych stosunków między Litwą a Watykanem? " "

III. ZAGADNIENIA POLITYKI WEWNĘTRZNEJ I ŻYCIE SPOŁECZNE.

Kronika.

4. Reorganizacja związku "Pavasaris".- III. 2.
5. Emerytury zasłużonych działaczy.- " "
6. Liczba organizacyj na Litwie.- " "
7. Działalność samorządów.- " "
8. Reforma szkolnictwa ludowego.- " "

IV. SPRAWY POLSKIE I INNYCH MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH.

8. "Dzień Kowieński" przeciwko reformatorskim zakusom "Liet.Aidasa" w imiennictwie osobowem Litwy.- IV. "
9. "Rytas" w sprawie zalecenia rektora uniwersytetu kowieńskiego odnośnie używania języka litewskiego.- " 3.

Kronika.

10. Poświęcenie kaplicy w gimnazjum polskiem.- " "
11. Język litewski a Żydzi.- " "

VI. EMIGRACJA.

Kronika.

12. Aresztowanie 300-tu Litwinów w Argentynie.- VI. 4.
13. Kongres federacji katolickiej Litwinów amerykańskich." "

VII. SPRAWY KŁAJPEDZKIE.

14. "Liet.Aidas" o ustawach kłajpedzkich, co do których gubernator zgłosił veto.- VII. "

Kronika.

15. Kłajpedzkie towarzystwo śpiewackie.- " "
16. Redukcja płac urzędników kłajpedzkich.- " "
17. Organizowanie się Litwinów kłajpedzkich.- " "

x
x x

I. ZAGADNIENIA POLITYKI ZAGRANICZNEJ.

K r o n i k a .

S p r a w a l i t e w s k o - n i e m i e c k i c h r o k o w a ń g o s p o d a r c z y c h ."M e m e l e r D a m p f b o o t"/306. XII.32/:Od pewnego czasu mówi się o rychłem podjęciu litewsko-niemieckich rokowań gospodarczych. Nastąpiła już w tej sprawie wymiana poglądów na poszczególne punkty programowe, które mają być podczas rokowań omówione. Właściwe rokowania jeszcze się nie rozpoczęły. Delegacja litewska ma być wkrótce już wysłana do Berlina.Jak słychać, Niemcy są gotowe do przyznania Litwie bardzo daleko idących ustępstw pod względem gospodarczym. Przypuszczać należy, że podczas rokowań gospodarczych będą również poruszone pewne sprawy polityczne. Stosunki gospodarcze między obu krajami cierpią bowiem z powodu pewnych niewyjaśnionych spraw natury politycznej. W związku z wiadomością o rychłych rokowaniach w pewnej części prasy litewskiej zaczęła się już naganka przeciwko Niemcom. Tego rodzaju zjawisko nie wpłynie dodatnio na wytworzenie odpowiedniej atmosfery do rokowań. Rokowania wiążą się ze zmianą posła niemieckiego w Litwie. Poseł Moraht powrócił wprawdzie przed kilku dniami z 3-ch miesięcznego urlopu do Kowna lecz jedynie w celu zlikwidowania swych agend i spraw prywatnych. Poseł Moraht opuści Kowno w połowie stycznia, by zająć następnie stanowisko posła w Urugwaju. Na stanowisko nowego posła niemieckiego w Kownie upatrzony jest obecny niemiecki konsul generalny w Leningradzie Zechlin.

L i t w a a p r o j e k t b a ł t y c k i e j u n j i c e l n e j ."Mem.Dampfboot" /306.XII.32/:Posłowie łotewski /Lepinsz/ i estoński /dr.Leppik/ w Kownie złożyli lit.ministrowi Spraw Zagr. dr.Zauniusowi wizytę w celu przedłożenia mu planu stopniowej realizacji bałtyckiej unji celnej. Inicjatywa założenia bałtyckiego związku gospodarczego wyszła tym razem ze strony Łotwy. Estonja udzieliła już swej zgody na przeprowadzenie tego planu. Utworzenie unji celnej miałoby w pierwszym rzędzie na celu wspólną obronę gospodarczych interesów trzech państw bałtyckich. Stworzenie wspólnego bałtyckiego organizmu gospodarczego umożliwiłoby następnie trzem państwom bałtyckim skuteczniejsze przeciwstawienie się państwom pozabałtyckim, które paraliżują eksport bałtycki drogą kontyngentów i ograniczeń dewizowych.

Jak słychać, Litwa plan powyższy odrzuca. Rząd litewski stoi na stanowisku, że w obecnych warunkach bałtycka unja celna nie mogłaby stworzyć warunków lepszych dla eksportu litewskiego. W interesie Litwy leżałoby raczej osiągnięcie dalekoidącego porozumienia z Anglją i Niemcami, gdyż jedynie na drodze ścisłego gospodarczego zbliżenia z Niemcami i Anglją Litwa byłaby w stanie rozwinąć swój eksport. Cel ten nie da się pogodzić z bałtycką unją celną. Pozatem w Kownie się podkreśla, że bałtycka unja celna zaszkodziłaby młodemu przemysłowi litewskiemu w stopniu o wiele większym, niż przemysłowi łotewskiemu i estońskiemu.

P o d j ę c i e n o r m a l n y c h s t o s u n k ó w m i ę d z y L i t w ą a W a t y k a n e m? "Rigasche Rundschau"/293. XII.32/: W początkach 1933 r. mają być podjęte między Litwą a Watykanem rokowania w sprawie wznowienia normalnych stosunków dyplomatycznych. Po wysiedleniu nuncjusza Stolicy Apostolskiej msgr. Bartoloni´ego z Litwy stosunki dyplomatyczne między Litwą a Watykanem nie były normalne.

Przed podjęciem stosunków normalnych winne być wyjaśnione całkowicie stosunki między państwem a Kościołem na Litwie. W ostatnich czasach daje się zauważyć w Kownie tendencję stworzenia bazy współpracy między chrześc. demokracją a tautininkami, by ułatwić przez to przebieg rokowań. Zachodzi jednak kwestja, czy się uda bazę taką stworzyć. Tautininkowie żądają wciąż całkowitego wyrzeczenia się polityki przez Kościół. Duchowieństwo katolickie stoi natomiast na stanowisku, że musi być przywrócony przedewszystkiem status quo. Zarówno kler katolicki, jak chrześc.demokracja domagają się zezwolenia na otwarcie uniwersytetu katolickiego, który, jak wiadomo, na krótko przed otwarciem został przez władze zakazany.

III. ZAGADNIENIA POLITYKI WEWNĘTRZNEJ I ŻYCIE SPOŁECZNE.

K r o n i k a .

R e o r g a n i z a c j a z w i ą z k u "P a v a s a r i s".Jak podaje prasa kowieńska /XII.32/ 28 i 29 grudnia w sali atejtininków odbył się reorganizacyjny zjazd delegatów chrz.-demokratycznego związku młodzieży "Pavasaris". W zjeździe wzięło udział ok.1000 delegatów. M.in. odwiedzili zjazd arcybiskup Skwireckis, biskup koszedarski Kukta i biskup wyłkowyszkowski Reinys.

Jak wynika ze sprawozdania centralnego zarządu za okres czteroletni, liczba członków związku zwiększyła się o 10.000. Wydawane są dwa pisma "Pavasaris" oraz "Jaunimo Vadas", prowadzona jest szersza akcja oświatowa zapomocą ponownie uruchomionego uniwersytetu ludowego im.biskupa Wołonczewskiego. Pozatem związek troszczy się również o zawodowe sprawy swych członków.

Zjazd upłynął pod znakiem reorganizacji związku, według projektu, opracowanego przez zarząd główny. Projekt ten polega na przekształceniu związku na federację, w której skład wejdą związki pavasarininków: dziewcząt, młodzieży męskiej i dzieci. Zjazd projekt reorganizacji zaakceptował.

E m e r y t u r y z a s ł u ż o n y c h d z i a ł a c z y ."Liet. Žinios" /296.XII.32/: Wyznaczono ostatnio następujące emerytury dla zasłużonych działaczy: dr.J.Staugaitis /b.marszałek sejmu/- 600 lt. miesięcznie, kanonik Tumas - 800 lt., P.Maszjotas - 1.200 lt., biskup Karowicz - 700 lt., gen.rezerwy Żukauskas - 1.271 lt., gen. rezerwy Plechawiczius - 1.942 lt./tysiąc litów, jako jednostka zasłużona, zaś 942 lt., jako b.szef sztabu/.-

L i c z b a o r g a n i z a c y j n a L i t w i e ."Rytas" /278. XII.32/: Liczba organizacyj na Litwie wynosi: litewskich - 301 /38% ogółu/, oddziałów 2.957; żydowskich 188 /23,7%/, niemieckich 17 /2,2%/, polskich 16 /2%/, rosyjskich 16 /2%/, łotewskich 15 /1,9%/, mieszanych - 239 /30,2%/. Majątek organizacyj litewskich wynosi 6,99 milj. lt., żydowskich 9,84, innych mniej. Majątek wszystkich organizacyj wynosi 21 milj.lt.

D z i a ł a l n o ś ć s a m o r z ą d ó w .Prasa kowieńska /XII.32/: Osiem samorządów postanowiło założyć w 1933 r. apteki miejskie i na ten cel włączyło do swych budżetów specjalne sumy.

R e f o r m a s z k o l n i c t w a l u d o w e g o .Prasa kowieńska /XII.32/:M-stwo Oświaty przystąpiło już do przeprowadzenia reform w szkolnictwie ludowem. Reformy te polegają na przekształceniu 4-oddziałowych szkół ludowych na 6-oddziałowe i na znacznem rozszerzeniu programu nauczania. W myśl tych reform 60 szkół ludowych zostało już przekształconych na szkoły ludowe z 6 oddziałami.

IV. SPRAWY POLSKIE I INNYCH MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH.

"D z i e ń K o w i e ń s k i" p r z e c i w k o r e f o r m a t o r s k i m z a k u s o m "L i e t .A i d a s a" w i m i e n n i c t w i e o s o b o w e m L i t w y ."Dzień Kowieński" Nr.292. z 23.XII.1932 r. Art.p.t."Zakusy reformatorskie w imiennictwie osobowem Litwy". Streszczenie:

W "Liet.Aidas" został ogłoszony niedawno artykuł p.t."Przysłonięta litewskość", wymierzony w pierwszej linji przeciwko polskim, czy też spolszczonym nazwiskom pewnej grupy obywateli Państwa Litewskiego. Autor artykułu unosił się przytem nad zarządzeniem dyktatora tureckiego Kemal Paszy, który nakazał wszystkim Turkom o nazwiskach brzmienia cudzoziemskiego zmienić je w ciągu 6-ciu mies. na nazwiska tureckie. Autor artykułu dodaje przytem, że obywatele Litwy powinniby samorzutnie okazać więcej ambicji narodowej, by nie trzeba było uciekać się do przymusowych ustaw w tej dziedzinie.

Litwa, pisze "Dzień Kow." w odpowiedzi na te reformatorskie zakusy, która za Witolda Wielkiego i Kazimierza Jagiellończyka wa-

żyła bardzo dużo w polityce i kulturze Europy, nie potrzebuje się wzorować na Turkach.

"R y t a s" w sprawie zalecenia rektora uniwersytetu kowieńskiego odnośnie używania języka litewskiego."Rytas" Nr. 279 z 30.XII.1932 r. Art.p.t."Nieuzasadniony alarm". Streszczenie:

"Dzień Kowieński" wszczyna wielki alarm z powodu oświadczenia rektora uniwersytetu kowieńskiego prof.Czepińskiego, że mniejszości narodowe nie powinneby się demonstracyjnie afiszować swym językiem w murach litewskiej uczelni. "Dzień Kow." występuje w roli obrońcy nietylko Polaków, lecz i innych mniejszości Żydów i Niemców właśnie uciskanych mocno w Polsce. Rzecz prosta, alarm ten wszyczyna "Dzień Kow." nietyle z powodu zmyślonej "krzywdy mniejszości", ile dlatego, by "w Ojczyźnie" usłyszano, jak to w Litwie znowu "męczy się Polaków". "Dz.Kow." powołuje się na analogję z czasami rosyjskiemi "gawarit pa polski wospreszczajetsia". Przemilcza jednak "Dz.K." to, co się dzieje w okupowanej Litwie, gdzie się systematycznie odbywają pogromy szkół litewskich i białoruskich, gdzie we wszystkich publicznych miejscach pozwala się mówić tylko po polsku, gdzie nawet na ulicy po usłyszeniu litewskiej mowy woła się, "żeby wam języki spuchły", że nawet Żydów wszędzie się tam zmusza do mówienia po polsku, że wreszcie nawet krzyże z litewskiemi napisami Polacy wywracają, czego nawet Azjaci-Rosjanie nie robili. Oskarżonego w prowokatorski sposób szeregowca Litwina mianuje się w więzieniu starszym szeregowcem, by uzyskać możność jego rozstrzelania.

Wobec takich faktów Polacy na Litwie powinniby milczeć. Litwini nie wszczynają alarmu, że "Dz.K." na pierwszy plan wysuwa interesy polskie, spychając na plan dalszy interesy Litwy. "Dz.K." zacytował np. tendencyjną wiadomość z "Mem.Dampfboot", jakoby kłajpedzianie domagali się pozwolenia na zaopatrzenie się w broń z powodu częstych morderstw. "Dz.Kow." nie zaopatruje te wiadomości w żadne komentarze. Lojalni obywatele tak nie postępują. "Dz.K." tendencyjnie przemilcza ukazujące się zrzadka w prasie polskiej objektywne głosy, że na Litwie żadnego prześladowania Polaków na nie ma, że panuje tolerancja i t.d. Tak mniej więcej pisze w "Przełomie" p.Katelbach, który jeździł po Litwie cały miesiąc. Ileż to razy Polacy po tamtej stronie linji administracyjnej przyznawali poważnym politykom litewskim, że największą winę ponoszą obszarnicy, którzy przy każdej okazji wszczynają w Warszawie alarm, podjudzając ją przeciwko Litwie. Litwini wiedzą, co czynią zbiegowie z Litwy:Mackiewicz ze swem pismem "Słowo", Meysztowicze i inni legjoniści, dzieci obszarników z Litwy.

Wszystko wyraźnie świadczy, że jakby Litwini nie głaskali Polaków, zawsze będą oni spoglądali w tamtą stronę i będą niezadowoleni. Litwini, postępujący z Polakami kulturalnie i tolerancyjnie nie powinni wobec tego próbować szukać żadnych kompromisów zanim nie będzie naprawiony traktat suwalski. Jedynie po naprawieniu wyrządzonej krzywdy Polacy, którzy wciąż się przechwalają, że są "narodem kulturalnym" będą mogli przekonać wszystkich, że istotnie starają się z Litwinami współżyć po bratersku.

K r o n i k a .

Poświęcenie kaplicy w gimnazjum polskiem."Dzień Kow."/288.XII.32/: Przed świętami dokonano poświęcenia kaplicy szkolnej w gimnazjum polskiem w Kownie. Poświęcenie odbyło się nader uroczyście.

Język litewski a Żydzi.Prasa kowieńska /XII.32/: Departament wyznań religijnych M-stwa Oświaty postanowił, by żydowskie punkty metrykacyjne wydawały Żydom metryki urodzenia jedynie w języku litewskim. Jak dotąd, metryki sporządzano w dwóch językach: litewskim i żydowskim.

M-stwo Oświaty wystosowało ostrzeżenie do związku rabinów, opiewające, iż rabini winni się nauczyć mówić po litewsku.

VI. EMIGRACJA.

K r o n i k a.

A r e s z t o w a n i e 3 0 0 - t u L i t w i n ó w w A r g e n t y n i e ."Liet.Žinios" /295.XII.32/: 26 listopada 1932 r. policja argentyńska aresztowała przeszło 300 Litwinów, którzy się zebrali na zabawę prywatną. Litwinów tych oskarża się o propagandę komunistyczną.

K o n g r e s f e d e r a c j i k a t o l i c k i e j L i t w i n ó w a m e r y k a ń s k i c h ."Rytas" /275.XII.32/:W 1933 r. w Chicago odbędzie się 23 z kolei kongres federacji katolickiej Litwinów amerykańskich.

VII. SPRAWY KŁAJPEDZKIE.

"L i e t u v o s A i d a s" o u s t a w a c h k ł a j p e d z k i c h, c o d o k t ó r y c h g u b e r n a t o r z g ł o s i ł v e t o ."Liet.Aidas" Nr.294 z 28.XII.32 r.Art.p.t."W sprawie ustaw, co do których gubernator kłajpedzki postawił veto". Streszczenie:

Zdarza się słyszeć głosy, iż gubernator kłajpedzki zbyt często używa przysługującego sobie prawa veta. W tej sprawie współpracownik "Liet.Aidasa" zwrócił się do urzędu gubernatorskiego,który poinformował go, jak następuje: Gubernator ma prawo veta, kiedy ustawy wydawane przez Sejmik sprzeciwiają się postanowieniom statutu kłajpedzkiego, konstytucji litewskiej, czy międzynarodowym zobowiązaniom Litwy. Zdarza się, iż gubernator zakłada veto z powodu postanowienia, które trafia do ustawy przez nieuwagę, czy niedostateczne zagłębienie się w tekst ustawy. Tak np. w grudniu gubernator postawił veto w stosunku do postanowień o podatku stemplowym i postanowienia o wydatkach. Oba te postanowienia przekraczały kompetencję ustawodawczych władz kłajpedzkich i wynikały prawdopodobnie wprost ze zwykłego przeoczenia ustawodawców. Dla uniknięcia takich przeoczeń władze kłajpedzkie powinnyby zawsze porozumiewać się z gubernatorem zgóry. Zmniejszyłoby to niewątpliwie liczbę wypadków stosowania przez gubernatora veta, a jednocześnie uczyniłoby owocniejszą pracę ustawodawczą w Kłajpedzie.

K r o n i k a.

K ł a j p e d z k i e t o w a r z y s t w o ś p i e w a c k i e. "Liet.Aid." /294.XII.32/:Do lit.t-stwa śpiewackiego w Kłajpedzie należą 23 chóry z 800 członkami czynnymi i kilkudziesięciu biernymi.

R e d u k c j a p ł a c u r z ę d n i k ó w k ł a j p e d z k i c h ."Echo" /357.XII.32/: Opracowano budżet obszaru Kłajpedy na 1933 r. w wys.30 milj.litów. Budżet przewiduje zmniejszenie płac urzędników obszaru kłajpedzkiego o 7%.

O r g a n i z o w a n i e s i ę L i t w i n ó w k ł a j p e d z k i c h .Elta./29.XII.32/: Przy Zjednoczeniu Litwinów Kraju Kłajpedzkiego utworzono specjalną radę, w której skład wchodzą Borchert, Szlaża, Simaitis, Bruvełaitis, Reizgis i dr.Trukanas.

Dotąd społeczeństwo litewskie w Kr.Kłajpedzkim było reprezentowane przez Zjednoczenie Litwinów. W skład Zjednoczenia, jako największej organizacji litewskiej wchodzili delegaci rozmaitych towarzystw i partyj, jednakże po ostatnich wyborach do Sejmiku podniosły się głosy, iż byłoby wskazanem powołać przy Zjednoczeniu specjalną radę i zaprosić do niej również przedstawicieli szerszych warstw społeczeństwa litewskiego, których dotąd Zjednoczenie nie obejmowało.

Powołana rada będzie stanowiła ośrodek organizacyj litewskich, a w razie potrzeby zgromadzi kierownictwa wszystkich organizacyj w jeden zespół.